

TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİ İÇİNDE SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ ÜZERİNE BİR DENEME

Yrd. Doç. Dr. Burhan Caner HACIOĞLU (*)

I — GİRİŞ :

Günümüzde değişen toplum ihtiyaçları ve ceza hukuku anlayışı karşısında suç mağdurunun korunması, Türk Ceza Adalet Sistemi içinde güncelliğini koruyan ve çözüm bekleyen sorunlardan birini oluşturmaktadır.

Ülkemizde canavarca öldürülen, suikast ve teröre kurban olanlar, sinsi bir şekilde kurşunlanarak yaralanmış, sakat bırakılmış, evi kundaklanmış, yıkılmış, zorla iffal edilmiş, soyguna uğramış, hakaret ve tecavüze uğramış, tehdit edilip korkutulmuş, haysiyeti rencide edilmiş insanlar... bu insanlar suç mağduru ve kurbanıdır. Bunlar korku, acı ve endişeleri ile adalete sığınarak gerçekçi ve etkili bir şekilde korunmayı ve haklarının güvence altına alınmasını istemeye hakkı olan ceza adalet sisteminin bir grubunu teşkil etmektedirler. Ülkemizde suç mağdurları her nedense günün şartları gözönünde bulundurulmak suretiyle haklarının iyileştirilmesini, güvence altına alınmasını ve etkili bir şekilde korunmalarının sağlanmasını talep etmede organize olamadıklarından durumlarına ciddi bir şekilde eğilinmemiş ve gerekli yasal düzenlemeler yapılmamıştır.

Bugün Türk Ceza Adalet Sistemi, suç mağdurunun haklarını güvence altına almayan ve mağdurun korunmasını tümüyle ihmal etmiş, sadece suç failini cezalandırmayı yeterli bulan bir yaptırım sistemi görünümündedir. Bu nedenle toplumsal gelişmeler ve ihtiyaçlar gözönünde bulundurularak, suç mağdurunun haklarının iyileştirilmesi ve korunmasının sağlanması yolunda çözüm üretilmesi ve hızla bir denemeye girilmesi gereklidir.

(*) Erzincan Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Usul Hukuku Öğretim Üyesi

II — CEZA HUKUKUNUN GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI :

Ceza hukukunun gelişim süreci içinde mağdurun tatmini ve uğradığı zararların tazmini, ceza adaletinin gerçekleştirmeye çalıştığı esas amaçlardan birini teşkil etmiştir. Bu nedenledir ki, en ilkel toplumlarda bile ceza uygulamalarının başında “uzlaşma” ve “diyet” gibi usuller yer almıştır. Ancak, gelişim süreci içinde Devletin suçtan meydana gelen zarara kendini tamamıyla ilgisiz, yabancı ve kusursuz saydığı bir anlayış doğmuş, ceza hukukunun temelini daha çok suçlunun ıslahı, yeniden topluma kazandırılması ve hakları oluşturmuş, suç mağduru tamamıyla unutulmuştur.

Ancak 1950’lerden itibaren suç sosyolojisi konusunda yer alan eserler, araştırmalar bir kısım bilim adamlarının gösterdikleri çabalar sonucu mağdurun haklarına da ceza hukukunda yer verilmesi gerektiği yeniden kabul edilmeye başlanmıştır (1). Bu gelişmeler sonucunda bir çok Batı ülkesinde suç mağduruna Devletin tazminat ödeme mecburiyetini kabul eden mevzuat yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Günümüzde ise çağdaş ceza hukuku; Devletle mağdur arasında suç dolayısıyla bir ilişki kurarak bunu “ceza ilişkisi” çerçevesine almak ve mağdurun hedef olduğu suç nedeniyle uğradığı zararlar- dan dolayı Devletle mağdur arasında doğrudan doğruya bir ilişki kurmak yöntemindedir. Bu anlayışa göre Devlet suça hedef olan mağdurun haklarını sağlama bakımından sadece faile ceza vermekle yetinmemeli ve fakat suç mağdurunun suç dolayısıyla uğradığı zararların telafisi için elinden geleni yapmasını isteyebilmelidir, hatta Devlet bu zararları doğrudan doğruya tazmin etmek yükümü altında olmalıdır (2).

Bu gelişmeler ve anlayıştan Türk Ceza Adalet Sistemi etkilenmemiş, bu alanda somut hiç bir girişimde bulunulmamıştır.

III — MUKAYESELİ HUKUKTA SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI

A — ÖNERİLEN VE UYGULANAN ÇARELER :

Mukayeseli hukukta mağdurun korunması kural olarak benim- senerek bazı çareler kabul edilmiştir. Teklif edilen ve bazıları uygulanmakta olan çareler şunlardır :

- (1) DÖNMEZER, Sulhi : Devlet Suç Mağduru İlişkisi, Onar Armağan, İstanbul - 1977, s. 179.
- (2) DÖNMEZER, Sulhi : a.g.m., s. 185.

a — Tazminat ve para cezası kasası sistemi : Bentham tarafından ortaya atılan bu sisteme göre, para cezaları ve müsadere edilip satılan eşyanın bedellerinden beslenecek olan müstakil bir kasa kurularak, bu kasadan tazminatın ödenmesi önerilmiştir. Bu sistem Fransız Ceza Kanunu ve İtalyan Ceza Kanunu'nda yer almıştır (3).

b — Tazminatın cezaya mahsubu : Tazminatın ödenmesi halinde bunun belli bir oranda, tamamen veya kısmen cezaya mahsub edilmesi bir usul olarak öngörülmüştür (4).

c — Kanuni lütufların şarta bağlanması : İspanyol Ceza Kanunu'nda, tahfif sebeplerinin (m. 9), cezanın tecilinin (m. 97), memnu hakların iadesinin (m. 118) uygulanması tazminatın ödenmesi şartına bağlanmıştır. İspanyol Kanunu bu açıdan pek çok Latin Amerika Devletleri Kanunlarına etkili olmuştur (Arjantin 138, Küba 110-117, Meksika 23-397, Peru 65-80, ruguay 104-106, Venezuela 113-127) (5).

İtalyan Kanunu'na göre de ceza mahkemesinden tazminat istemek mümkündür (m. 120), cezanın tecili, şartla salıverilme, memnu hakların iadesi tazminatın ödenmiş olması şartına bağlanmıştır (m. 62, 164, 176, 179). Ayrıca para cezasının, mahkeme masraflarının ve tazminatın ödenmesini sağlamak için, Devlet lehine, sanığın malları üzerinde kanuni ipotek tesisi mümkün hale getirilmiştir (m. 189) (6).

c — Devletin hakkından feragati : İsviçre Ceza Kanunu (m. 60)'na göre; eğer suçun meydana getirdiği zarar mağduru muhtaç duruma düşürmüştür ise ve suçlunun bu zararı tazmin etmeyeceği tahmin olunursa hakim tahsil edilen para cezasının tamamını veya bir kısmını mağdura tahsis eder. Yine bu kanuna göre müsadere edilen eşyanın kefalet akçesinin mağdura tahsisi mümkündür.

İskandinav ülkelerinin kanunları suçlunun aczi halinde Devlet lehine müsadere edilen malların satışından hasıl olan meblağın suçtan zarar görene tahsisini kabul etmişlerdir (7).

d — Müteselsil sorumluluk : Mağdurun korunmasında bir suçun ortaklarının tazminatın ödenmesinde müteselsil sorumluluğa ta-

(3) EREM, Faruk : Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, c. II, Genel Hükümler, 12. b., Seçkin Kitabevi, Ankara - 1985, s. 361.

(4) EREM, Faruk : a.g.e., s. 361.

(5) EREM, Faruk : a.g.e., s. 361.

(6) EREM, Faruk : a.g.e., s. 361.

(7) EREM, Faruk : a.g.e., s. 362.

bi olmaları bir çok ülke ceza kanununda kabul edilmiştir (Belçika C.K. 51, Fransız C.K. 55, Finlandiya C.K. 4) (8).

e — İmtiyazlı alacak : İspanyol Ceza Kanunu (m. 104) tazminatın tahsilini sağlamak üzere "imtiyazlı alacak" usulünü ve tazminat borcunun sirayetini kabul etmiştir. Yunan Ceza Kanunu'nun 77. ve Lüksemburg Ceza Kanunu'nun 49. maddesine göre de eğer bir kimse hem para cezasına, hem tazminata mahkum olur ve malları her iki borcunu karşılamaya yetmezse tazminatın ödenmesi tercih edilir (9).

f — Hapisle tazyik : Suçluya tazminat ödettirmek için hapisle tazyik usulü kabul edilerek, böyle bir tazyikin haksız sayılmayaacağı, zira bir suçun meydana getirdiği zarardan doğan tazminat hakkına basit bir alacak hakkı gözü ile bakmanın mümkün olmadığı ileri sürülmüştür (10).

g — Kanuni tahfif sebebi : Bazı kanunlar, hükümden evvel, zararların ödenmesini veya ödenmeye çalışılmış olmasını, nedametini ifadesi saymışlar ve bu hali kanuni tahfif sebebi olarak kabul etmişlerdir. Avusturya (m. 46), Danimarka (m. 48), İspanya (m. 9), İzlanda (m. 14), İtalya (m. 62), Portekiz (m. 39), Sovyet Rusya (m. 38), İsviçre (m. 64) (11).

h — Mecburi çalışma : Garofola tarafından teklif edilen bu sisteme göre; Devlet suçluyu tazminatı karşılamak için çalışmaya mecbur tutmalıdır. Sovyet Ceza Kanunu'nun 32. maddesine göre zararı tazmin borcu, cezaların doğurduğu neticeleri tevlit etmekte ve ceza hakimi tarafından karar altına alınmaktadır. Danimarka m. 35, İtalya m. 145, Fransız Usul Kanunu cezaevinde işten mütevellit kazancın zararların tazminine de tahsis edilebileceğini kabul etmişlerdir (12).

i — Mecburi sigorta sistemleri : Riskin tevzi sisteminin suç hasasına yayılma fikri dolayısıyla suça karşı sigorta usulü de önerilmiştir. Bazı suçlara karşı sigorta usulleri kabul edilmiştir (13).

B — DEVLETİN TAZMİN YÜKÜMÜNÜ KABUL EDEN DEVLETLER :

a — İspanya : İspanyol C.K. 123. m.'de suçun failinin ve diğer

(8) EREM, Faruk : a.g.e., s. 362.

(9) EREM, Faruk, a.g.e., s. 362.

(10) EREM, Faruk : a.g.e., s. 362.

(11) EREM, Faruk : a.g.e., s. 363.

(12) EREM, Faruk : a.g.e., s. 363.

(13) EREM, Faruk : a.g.e., s. 364.

sorumlu kişilerin imkansızlık içinde olmaları halinde Devletin suç mağdurlarına tazminat vermeye mecbur olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca İspanyol C.K. (m. 104) tazminat kavramını geniş tutarak tazminatın sadece mağdurun maddi ve manevi zararlarını değil, ailesinin ve hatta üçüncü şahısların suçtan gördükleri zararı da kapsayacağı hükmünü düzenlemiştir (14).

b — Yeni Zelanda : Yeni Zelanda'da 1964 tarihli bir kanunla bazı suçlarda Devletin tazminat ödemesi kabul edilmiş ve tazminatın ödenmesi için üç üyeden kurulu bir mahkeme kurulmuştur. Bu mahkemenin yalnız başkanı hukukçudur, beş yıl için seçilirler, kararlarına karşı kanun yolu açık değildir. Duruşmalar alenidir, genel adab konularında gizlilik kararı verilir. Bütün suçlarda değil, yalnız öldürme müessir fiil, zorla irza geçme gibi bazı suçlarda tazminatı ödemek devlete aittir. Tazminatın kime ödeneceğini mahkeme takdir eder. Tazminat miktarının tayininde mahkeme olayda mağdurun hareket tarzını, suça sebebiyet verip vermediğini nazara alır. Tazminat genellikle, tedavi, ölüm masraflarını, aile resinin ölümlü sebebiyle ailenin maddi kayıplarını, mağdur ölmemiş ise çalışma gücünden kayıp derecesini, çektiği acının karşılığını, makul olmak şartı ile diğer zararları kapsayacak şekilde hesaplanır. İşgücünün tazminatı altı yıllık bir süre içinde taksitle ödenebilir. Bazı hallerde maktulün karısı ile okulda veya bir meslek öğrenmekte olan, onsekiz yaşından küçük çocuklar için ilave tazminat düşünülmüştür. Eğer maktulün ailesi veya mağdur, suçludan veya sigortadan bir bedel tahsil etmiş iseler bunlar tazminat miktarından düşürülür. Tazminatı ödeyen Devlet suçludan bunun tahsil imkanlarını arayacaktır (15).

c — İngiltere : İngiltere'de Bentham'ın görüşleri doğrultusunda deneme kaydı ile kabul edilen sistem içinde tazminat bir mecburiyet olarak değil, sosyal yardım olarak Devlet tarafından ödenmektedir. Hırsızlık ve mala karşı diğer suçlar tazminat dışında bırakılmıştır. Zorla irza geçme vakıalarının sonuçları da tazminatın takdirinde nazara alınmakta, fakat bu fiillerin neticesinde doğan çocukların bakımına kadar tazminat teşmil edilmemektedir (16).

d — Amerika Birleşik Devletleri : New York ve Kaliforniya eyaletlerinde Devletin tazminat ödemesi sistemi uygulanmaktadır. Kaliforniya Kanunu 1966'da yürürlüğe girmiştir. Devlet suçun mağduruna, suçtan zarar gördüğü için değil, başkaca geliri olmadığı için

(14) EREM, Faruk : a.g.e., s. 367.

(15) EREM, Faruk : a.g.e., s. 368.

(16) EREM, Faruk : a.g.e., s. 369.

tazminat şeklinde yardım etmektedir. Mala karşı suçlar tazminat-
tan hariç tutulmuştur (17).

New York Eyaletinde de 1966 yılında yürürlüğe giren kanuna göre üç hukukçu üyeden kurulu bir komite aracılığıyla tazminat ödenmektedir. Tazminat adam öldürme ve yaralama vakaları için kabul olunmuştur. Tazminat gerektiren bir suçun işlendiği en geç kırksekiz saat içinde kolluk tarafından bu komiteye bildirilecektir. Mağdur komiteye müracat ile suçtan "ciddi bir mali zarar" gördüğünü iddia etmelidir. Bu sistemde de tazminat sadece yardım olarak ödenmektedir (18).

e — Kanada : Kanada'da Saskatchewan eyaletinde 1967 yılında bir kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, kararları kesin bir komisyon kurmuştur. Tazminatı gerektirecek suçları kanunda saymak usulü tercih edilmiştir. Komisyon karar verirken suçun işlenmesindeki bütün özellikleri nazara alacak, mağdurun mevcut ise kusurunu kendisinin veya ailesinin yardımı muhtaç olup olmadığını da takdir edecektir. Eğer, suç kolluğa makul bir süre içinde bildirilmemiş veya bir seneden sonra talepte bulunulmuş ise tazminat mümkün görülmemiştir (19).

IV — TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİ İÇİNDE SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI KONUSUNDA MEVCUT ANLAYIŞ VE HUKUKİ DÜZENLEMELER :

A — MEVCUT ANLAYIŞ :

Türk Ceza Adalet Sistemi içinde suç mağdurunun korunması konusunda mevcut anlayış şu şekildedir :

Toplumda işlenen bir suç nedeniyle başlayan ilişkiler zinciri içinde Devlet-suçlu ilişkisi ön planda yer almaktadır. Devlet; işlenen suçun doğal ve zorunlu mağduru olarak, cezalandırma yetkisine dayanarak suç failini cezalandırmak suretiyle adaleti yerine getirdiğini saymaktadır. Devletin bu şekilde suç karşısında sorumluluğu bitmektedir. Devlet-mağdur ilişkisi kurulamadığından mağdur suç nedeniyle uğramış olduğu zararların sonuçlarına yalnız olarak katlanmak zorundadır. Devletin mağdurun suç nedeniyle uğramış olduğu zararları tazmin yükümü olmadığı için mağdur-suçlu ilişkisi de daha çok özel hukuk ilişkisi içinde yer aldığından Devlet, mağdurun korunmasında kendisini ilgisiz ve kusursuz saymaktadır.

(17) EREM, Faruk : a.g.e, s. 369.

(18) EREM, Faruk : a.g.e., 370.

(19) EREM, Faruk : a.g.e., s. 370.

Bu anlayış haksız yakalanan ve tutuklananlara tazminat ödemesini kabul eden anlayışla çelişmektedir. Devletin suç mağdurlarına da aynı anlayış içinde tazminat ödemesini kabul etmesi "sosyal devlet" anlayışının zorunlu bir sonucu olmalıdır.

B — YÜRÜRLÜKTEKİ HUKUK SİSTEMİNDE MEVCUT DÜZENLEMELER :

Türk Pozitif Hukuk Sistemi içinde Devletin mağdurun uğradığı zararlar dolayısıyla bu sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle suç mağdurları ya, suç bir haksız fiil olduğundan ve B.K. 41, 45, 46, 47 ve 49. maddeleri gereğince haksız zararın tazmini öngörülmüş olduğundan H.U.M.K.'na göre yetkili ve görevli hukuk mahkemelerinde dava açarak uğradıkları zararın tazminini suç failinden talep ederler, ya da gerek şahsi dava yoluyla gerek kamu davasına müdahale yoluyla şahsi haklarının hüküm altına alınmasını talep edebilirler. C.M.K.'muz suç mağduruna ihtiyari bir yetki tanımıştır. Ceza muhakemesinde şahsi hakların talep edilmesi hem neticede sanığın mahkum olmasına hem de şahsi hak muhakemesinin ceza muhakemesini uzatmamasına bağlı kılınmıştır (C.M.U.K. m. 358). Bu şartlar gerçekleşmezse ceza mahkemesi şahsi hakka hükmedemez, suç mağdurunun hukuk mahkemesine müracaat edebileceğine karar vererek hükmünü yalnız ceza tayinine hasredebilir.

Uygulamada ceza mahkemelerinde gerek duruşma hazırlığı devresinde gerekse duruşma sırasında tazminat talebi ve miktarı yönünde delil toplanmamakta ve sonunda da kolay yol seçilerek ceza davasını uzatacak diye tazminat talepleri bakımından iş, hukuk mahkemelerine yüklendiğinden C.M.U.K.'nun 358 maddesi uygulanmamaktadır.

Belirttiğimiz bu düzenlemeler yanında suç mağdurunun korunmasını amaçlayan bir takım hüküm ve müesseselerin varlığına da rastlanmaktadır. Örneğin, T.C.K.'nun 93. maddesi "Cezaların tecil kararının infazı, hukuki şahsiyenin mahkum tarafından rızasıyla ifasına veya teminine talik olunabilir" hükmünü düzenlemiş, C.M.U.K.'un 417. maddesi "Memnu hakların iadesi için şahsi hakların ödenmiş olması" hükmünü düzenlemiş, 647 sayılı C.İ.H.K.'nun 4. maddesi mahkemeye kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine 'aynen iade ve tazminine" hükmedebilme yetkisini düzenlemiş, ve yine 647 sayılı C.İ.H.K.'nun 19. maddesi "şartla salıverilme, hükümlünün iktidarı nisbetinde şahsi hakları tazmin etmesi şartına talik edilebilir" düzenlemesini öngörmüştür. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu mecburi trafik sigortasını öngörmüş bulunmaktadır.

2330 sayılı Maddi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanunla da kolluk görevlileri ve silahlı kuvvetler mensupları ile hakim ve cumhuriyet savcılarının hizmet nedeniyle maruz kaldıkları yaralama... veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde kendilerine nakti tazminat ödenmesi öngörülmüştür.

T.C.K.' C.M.U.K. ve C.İ.H.K.'da suç mağdurunun korunmasına yönelik belirtiler taşıyan bu hükümler takdire bağlı hükümler olduklarından uygulayıcının insiyatifi doğrultusunda işlerlik kazanmak durumunda kaldığından mecburi bir norm düzenlemesi niteliğinde olmadıklarından hiç bir yararı bulunmayan hükümlerdir.

C — TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ YÖNÜNDEN MEVCUT DURUM :

Yukarıda belirttiğimiz gibi suç mağdurunun uğradığı zararları suç failinden hukuk mahkemesi veya ceza davasına müdahale yoluyla katılarak ceza mahkemesinden talep edebilmesini öngören her iki usul suç mağdurunu tatmin edici nitelikte değildir.

Bugün Türk Ceza Adalet Sisteminin içinde bulunduğu kriz nedeniyle ceza davaları çok uzun sürdüğünden adalet gecikmektedir. Ülkemizde suç mağduru ceza adalet sisteminin geç işleyişi yüzünden ikinci bir mağduriyete uğramaktadır. Diğer taraftan ceza mahkemelerinde suç mağdurunun zararının tazminini talep etmesi halinde C.M.U.K.'nın 358. maddesine sığınarak "hukuk mahkemesinde dava açmakta muhtariyetine" şeklinde kalıplaşmış bir hüküm yolu gelenek haline getirilmiştir. Bu durumda suç mağduru hukuk mahkemesinde dava açmak zorunda kalmaktadır. Hukuk mahkemelerinde de suç mağduru senelerce davanın bitmesini beklemektedir. Bu nedenle bazı suç mağdurları hakkını elde etmekten vazgeçmek zorunda kalmaktadır.

Suç mağdurunun suçtan doğan zararı tazmin için ilk olarak hukuk mahkemesine müracaat etmesi durumunda da açılan hukuk davası üzerine hukuk mahkemesince çoğunlukla ceza mahkemesinde görülen davanın bitmesi ve bir karar çıkması beklenmektedir. Bu şekilde ideal ölçüler içerisinde işlemeyen bir ceza adalet sistemi içine düşen mağdurun yeterli ve etkili bir biçimde korunduğunu söylemek mümkün değildir.

Belirli bir ekonomik gücü olmayan mağdurun bu davaları açması ve takip etmesi çok zordur. Suç mağdurunun hukuk mahkemesine başvurarak tazminat davası açması durumunda harç yatırmak zorunda kalması da bu davayı açmamasına bir sebep teşkil etmektedir. Ekonomik gücü olmayan suç mağdurunun gerek ceza mahke-

melerinde, gerekse hukuk mahkemelerinde adli yardım mekanizması ideal ölçüde işlemediğinden bir müdafî yardımından yararlanamaması durumunu doğurmaktadır. C.M.U.K.'nda yapılan son değişiklikle ekonomik gücü olmayan sanığa baro tarafından müdafî tayin edilmesini mecburi hale getiren sistemin aynı hakkı ekonomik gücü olmayan suç mağduruna tanımamasının izahı mümkün değildir.

Türk Ceza Adalet Sistemi içinde suç mağdurunun, suç failinden tazminatın tahsilini öncelikle ve etkili bir biçimde sağlayacak özel hükümler bulunmamaktadır. Özellikle ekonomik gücü olmayan suç failinden tazminatın tahsil edilememesi suç mağdurlarının sıkça karşılaştıkları bir durumdur. Faili meçhul kalmış suçlar bakımından bu durum suç mağduru bakımından daha kötü bir sonuç doğurmaktadır.

IV — SONUÇ VE SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ÖNERİMİZ :

Yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere Türk Ceza Adalet Sistemi gerek hukuki düzenlemeler bakımından gerekse işleyişi bakımından suç mağdurunu tatmin etmekten dolayısıyla korumaktan uzak, eskimiş, günün koşullarına uymayan bir sistem görünümündedir. Kanaatimizce geciken adalet adaletsizlik ise; mağduru korumayan, maddi ve manevî zararını karşılamayan adalet de eksik, tamamlanmamış bir adalettir.

Suç mağdurunun günün koşulları gözönünde bulundurularak durumunun iyileştirilmesi yolunda hızla yasal düzenlemelerin yapılması gereklidir. Özellikle belirli bir ekonomik gücü olmayan suç mağdurunun ceza muhakemesinde ve hukuk muhakemesinde kendisine hukuki yardımda bulunacak bir müdafî tayinini talep etme hakkı tanınmalı, tazminatı talep ve tahsil etme imkanlarını arttıracak iyileştirme ve yasal düzenlemelerin yapılması gereklidir. Özellikle suç mağdurunun zararının tazminini sağlamak için T.C.K. ve C.İ.H.K.'da bulunan tecil, şartla salıverilme ve takdiri tahfif sebeplerinin uygulanabilmesi, suç mağdurunun uğradığı zararı ödeme şartına bağlı tutulması zorunlu hale getirilmelidir. Tazminatın tahsil imkanını arttıracak şekilde suç mağdurunun zararlarına karşılık olmak üzere "imtiyazlı alacak", "hapisle tazyik" vb. usullerin yer aldığı özel yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kanaatimizce suç mağdurunun korunmasına yönelik olarak suç mağdurunun zararlarını tazmin etmede Devletin sorumluluğu ka-

bul edilerek somut bir sistemin Türk Ceza Adalet Sistemi içinde tecrübe edilmesi ve bu sisteme işlerlik kazandırılması gereklidir. Suç mağdurlarına tazminat ödenmesine ilişkin özel bir kanun düzenlenmelidir. Böyle bir kanunla oluşturulacak sistemde şu hususlar gözönünde bulundurulmalıdır :

A. Devletin suç mağdurunun zararını tazmin etmede esasacağı suçlar : Şahısların hayat ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen adam öldürme, müessir fiil, zorla ırza geçme suçları, her türlü şiddet suçları ve kitle hareketleri sonucu mal aleyhine işlenen suçlardan dolayı meydana gelen zararları Devlet tazmin etmelidir. Özellikle faili meçhul kalmış suçlar bu saydığımız suçlardan ise Devletçe tazminat ödenmelidir. Suç failinin belirli bir ödeme kudretinin olmaması halinde suç mağdurunun uğradığı zarar Devletçe tazmin edilmelidir. Bu suçların Türkiye'de işlenmiş olması halinde Devletin tazminat ödemesi kabul edilmelidir.

B. Tazminat talebinde bulunacaklar : Suçtan doğrudan doğruya zarar görenler ve onun ölümü halinde desteğinden yoksun kalan ana-baba, eş ve çocuklarının tazminat talebinde bulunabilmeleri ve mağdurun kendi kusurlu hareketiyle suça sebebiyet vermemiş olması kabul edilmelidir. Türkiye'de işlenen suçlardan dolayı Türkiye'de bulunan Türk vatandaşının ve yabancıların da tazminat talep edebilmesi kabul edilmelidir.

C. Tazminatın kapsamı ve sınırı : İşlenen suç dolayısıyla uğranılan zararlardan ancak maddi olanların Devletçe tazmin edilmesi; manevi zararların kapsam dışı bırakılması kabul edilmelidir. Maddi tazminatın ödenmesinde miktar olarak belirlenecek bir alt ve üst sınır arasında bir miktarın ödenmesi kabul edilmelidir.

D. Devletin ödediği tazminatı suçludan isteyebilmesi : Devletin suç mağduruna ödediği tazminatı suçludan isteyebilme hakkı olmalı ve suçluyu takip etmelidir.

E. Tazminatın kaynağı ve tazminatı ödeme teşkilatı : Devletin genel bütçeden ayıracağı bir tahsisatla birlikte, tahsil edilen para cezaları, mahkumların çalışmalarından elde edilecek gelirler ve müsaderesine karar verilen suç eşyalarının satımından elde edilen gelirlerden bir fon kurulmalıdır. Maliye Bakanlığı ve Adalet Bakanlığınca oluşturulacak bir komisyon aracılığıyla tazminat talepleri takdir edilip, bu komisyon tarafından takdir edilen tazminat suç mağduruna ödenmelidir.

Bu şekilde bir düzenlemenin ve oluşturulacak sistemin yasal olarak öngörülmesi kuşkusuz ülkemizin imkanları ölçüsünde müm-

kün olabilecektir. Ancak suç mağdurlarının korunması konusunda, özellikle zararların tazmini konusunda Devlet, sosyal devlet anlayışının zorunlu bir gereği olarak bu konuda duyarsız kalmamalı, sorunun ciddiyeti karşısında Devlet, suç mağdurunun zararlarının ödenmesini bir görev olarak kabul etmelidir. Suç mağdurunun korunması yolunda önerdiğimiz sistem veya benzer bir sistemin vakit geçirilmeden uygulamaya konulması en büyük dileğimizdir.